

แนวความคิดเกี่ยวกับนโยบายอุตสาหกรรม-การค้าโดยสังเขป

ประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในเอเชียหรือประเทศที่พัฒนาไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมระดับสูงแล้ว ต่างเคยผ่านประสบการณ์ในการเลือกนโยบายทางเศรษฐกิจเพื่อทำให้ประเทศพัฒนาได้อย่างรวดเร็วด้วยกันทั้งสิ้น นโยบายต่าง ๆ ที่รัฐบาลใช้อาจมีตั้งแต่เน้นนโยบายการเงิน นโยบายการค้า การค้า การอุตสาหกรรม ฯลฯ ซึ่งแต่ละนโยบายล้วนมีมาตรการที่แตกต่างกันออกไปอีกมากมาย อย่างไรก็ตามในที่นี้เนื่องจากประเทศกลุ่มเอเชีย NICs ล้วนมีประสบการณ์คล้ายคลึงกัน คือ มีนโยบายพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการค้า และส่วนใหญ่ประสบความสำเร็จด้วยการเน้นการผลิตเพื่อส่งออกอย่างไรก็ตามมีข้อโต้แย้งจากนักวิชาการมากมายเกี่ยวกับความสำเร็จในการพัฒนาประเทศที่วัดกันด้วยเครื่องมือหลาย ๆ เช่น GDP รายได้ต่อหัว แต่ข้อพิสูจน์ในความสำเร็จสำหรับประเทศเอเชีย NICs ส่วนใหญ่ซึ่งมีดัชนีตัวอื่น ๆ ที่ชี้ถึงระดับการพัฒนาทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจ

ในที่นี้จึงจะเลือกแนวคิดและกลยุทธ์ทางทฤษฎีด้านการอุตสาหกรรมและการค้ามากล่าวพอเป็นสังเขป (ในทางปฏิบัตินั้นในหลาย ๆ ประเทศอาจมีวิธีที่มีความแตกต่างไปจากทฤษฎี แต่ได้ผลสำเร็จเป็นอย่างดี)

การเลือกทางเดินในการพัฒนาอุตสาหกรรม

โดยทฤษฎีอาจกล่าวได้ว่า แนวทางการทำอุตสาหกรรมนั้นแยกเป็นประเภทสำคัญ ๆ คือ การทำอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้า (Import-Substitution Industry) และอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก (Export Promotion Industry) แนวทางแรกนั้น ถือเป็นการทำอุตสาหกรรมที่ให้ความสำคัญแก่ตลาดภายในประเทศ (inward-looking strategy) ส่วนแนวทางหลัง คือการมุ่งเน้นการแข่งขันในระดับต่างประเทศ (outward looking strategy) และมีข้อสรุปมากมายที่กล่าวว่าประเทศกำลังพัฒนาจะได้ประโยชน์จากนโยบายอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกมากกว่าอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้า ดังนั้นในที่นี้จะกล่าวถึง แนวความคิดทั้งสองโดยสังเขปเสียก่อน

อุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้า (ISI)

แนวคิด ISI นี้เกิดขึ้นเนื่องจากประสบการณ์ของประเทศในโลกรัสสาม โดยการหดตัวของ การค้าของโลก เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจตกต่ำในทศวรรษที่ 1930S และในช่วงสงครามโลกครั้งที่ สอง ซึ่งก่อให้เกิดการลดลงอย่างมหาศาลของความต้องการจากประเทศพัฒนาแล้วต่อสินค้าจาก ประเทศกำลังพัฒนา เหตุการณ์นี้ย่อมส่งผลกระทบต่อสำรองเงินตราต่างประเทศของประเทศโลกรัสสาม และทำให้ความสามารถในการส่งสินค้าของประเทศเหล่านี้ลดลงมาก จากสถานการณ์อัน เลวร้ายซึ่งมีความยืดหยุ่นพอสมควรทำให้ประเทศด้อยพัฒนาต้องตัดสินใจผลิตสินค้าที่ตนจำเป็นต้อง ใช้เอง นโยบาย IS จึงถูกนำมาใช้ อนึ่งนโยบายนี้ยังได้รับความนิยมเพราะการปฏิบัติตามแนวความ คิดทางการค้าเสรีเกี่ยวกับความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ (Comparative Advantages) ทำให้ ประเทศด้อยพัฒนาเสียเปรียบ นั่นคืออัตราแลกเปลี่ยนทางการค้าของสินค้าขั้นปฐมซึ่งผลิตโดย ประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่มีค่าลดลง เมื่อเทียบกับสินค้าจาก ประเทศพัฒนาแล้ว (R. Prebisch, 1950 และ A. Emmanuel, 1972) ดังนั้น นักปราชญ์หลายๆ ท่านจึงเสนอให้ประเทศโลกรัสสามหันมาพึ่งตนเอง (Self-reliance) ในสินค้าอุตสาหกรรมที่ตนจำเป็นต้องใช้ เหตุผลสำหรับการ ใช้นโยบาย ISI อาจกล่าวได้ดังนี้

1) ISI จะทำให้ประเทศกำลังพัฒนาพึ่งตนเองได้

2) มีแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการหรือนักลงทุนเข้ามาทำอุตสาหกรรมชนิดนี้ เนื่องจาก ตลาดภายในมักเป็นตลาดที่มีการคุ้มครอง จึงมีอัตราความเสี่ยงต่ำ

3) ISI จะช่วยลดการขาดดุลทางการค้าและการชำระเงิน เนื่องจากการนำสินค้าเข้าน้อย ลง ดังนั้นจึงไม่ต้องสูญเสียสำรองเงินตราต่างประเทศประเทศส่วนมากที่ยึดนโยบายนี้ มักจะหวังว่า ในอนาคตอุตสาหกรรมเหล่านี้จะพัฒนาจนกลายเป็นสินค้าออกได้ ซึ่งกลับจะทำรายได้เข้าสู่ ประเทศ

4) หวังว่า ISI จะช่วยให้มีการจ้างงานเพิ่มขึ้น เนื่องจากการขยายของภาคอุตสาหกรรม

แต่ในทางปฏิบัติแล้วกลับปรากฏว่า ISI นั้น ไม่สามารถทำให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้โดย เฉพาะอย่างยิ่งการจ้างงาน ทั้งนี้เพราะประเทศที่เลือกนโยบายอุตสาหกรรมดังกล่าวมักจะทำอุตสาหกรรมที่ใช้ทุนมากเกินไป แทนการใช้แรงงานที่มีอย่างเหลือเฟือ นอกจากนั้น ISI ยังชักนำปัญหา อื่นอีกด้วย นั่นคือการว่างงานในเขตเมืองมีเพิ่มขึ้น เนื่องจากโอกาสการทำงานที่สร้างขึ้นในเมืองทำให้ผู้คนอพยพเข้ามา มาก แต่ฐานอุตสาหกรรมยังไม่ใหญ่พอที่จะรับแรงงานเข้าทำงานได้ทั้งหมด

ซึ่งสภาพเหล่านี้เกิดในหลายประเทศมาแล้ว เช่น ในบราซิล อาร์เจนตินา (Little,I., Scitovsky, T., และ Scott, M.1979) หรือแม้แต่กระทั่งประเทศไทยประเทศเหล่านี้มักจะประสบปัญหาการสมรรถภาพการผลิตส่วนเกินเพราะการใช้เครื่องมือเครื่องจักรในการผลิตมาก รวมทั้งตลาดภายในมีขนาดเล็ก

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในขณะที่การนำเข้าสินค้าสำเร็จรูปลดลง แต่การนำเข้าของสินค้าขั้นกลางและเครื่องมือเครื่องจักรกลับเพิ่มขึ้นอย่างมากมาย ดังนั้นการพึ่งพาตนเองมิได้เกิดดังที่หวัง เช่นเดียวกับการขาดดุลการค้าเพิ่มมากมายเช่นเดียวกัน ผลเสียอีกประการของISIคือการเจริญเติบโตของภาคอุตสาหกรรมนั้นมักเกิดโดยการเอาเปรียบภาคเกษตรกรรม [ดังกรณีของประเทศไทย] ประเทศที่ใช้ ISI มักจะทำการปกป้องคุ้มครองอุตสาหกรรม โดยใช้อ้าง"อุตสาหกรรมทารก" เพื่อกีดกันอุตสาหกรรมจากต่างประเทศ ซึ่งมาตรการต่าง ๆ ที่รัฐบาลใช้เพื่อสนับสนุนอุตสาหกรรมในประเทศ และยังผลให้การส่งออกซึ่งส่วนใหญ่เป็นสินค้าขั้นปฐมนั้นลดลง มาตรการบางประการที่รัฐบาลใช้ เช่น การกำหนดค่าเงินสกุลท้องถิ่นให้สูงเกินความจริง (Overvaluation) เพื่อช่วย ISI ยังผลให้ความสามารถในการแข่งขันของผู้ส่งออกในเวทีโลกน้อยลง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นการกีดกันภาคเกษตรกรรมให้มีรายได้ลดลงซึ่งทำให้อำนาจซื้อของเกษตรกรลดลงด้วย ในทศวรรษที่ 1960S นั้น ประเทศกำลังพัฒนามักจะยึดนโยบาย ISI แต่ต่อมามักจะหันไปใช้นโยบายการทำอุตสาหกรรมเพื่อส่งออก (EPI) แทน

อุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก (EPI)

มีความเชื่อกันว่าการใช้นโยบายอุตสาหกรรมนี้จะให้ประโยชน์แก่ประเทศคู่ค้ามากโดยเชื่อว่า EPI นั้นตั้งอยู่บนฐานของการผลิตและการค้าโดยมีการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบนักวิชาการหลายท่าน เช่น Krueger (Anne O.Kruger,1988) เห็นว่า

1) ประเทศที่ทำการผลิตโดยยึดนโยบายการผลิตเพื่อส่งออก จะใช้ประโยชน์จากตลาดโลกเป็นเสมือนเครื่องลดภัยพิบัติทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นภายในประเทศได้ เช่น ความล้มเหลวในการเพาะปลูก

2) ภายใต้นโยบาย EPI ผู้ผลิตในประเทศจะต้องดำเนินการในลักษณะแข่งขันกับต่างประเทศในตลาดโลก ดังนั้นผู้ผลิตเหล่านี้จะพยายามทำการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพสูงและต้องมีความคิดใหม่ ๆ เกิดขึ้น

3) เนื่องจากตลาดโลกมีขนาดใหญ่ จึงทำให้ผู้ผลิตทำการผลิตสินค้าจำนวนมาก ๆ ได้ จึงเกิดประโยชน์จากการประหยัดต่อขนาด ก่อให้เกิดการใช้ปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ให้เต็มสมรรถภาพ และยังก่อให้เกิดการสร้างงานเป็นจำนวนมากด้วย

4) นโยบายต่าง ๆ ที่รัฐบาลจำเป็นต้องกำหนดไว้ควบคู่กับการใช้นโยบาย EPI (เช่น ความยืดหยุ่นของอัตราแลกเปลี่ยน) ย่อมเป็นมาตรการที่จะช่วยลดผลร้ายที่อาจเกิดขึ้นจากภายนอก โดยการปรับตัวของตลาด เช่น หากสินค้าของประเทศหนึ่งมีราคาสูงเกินไปในตลาดต่างประเทศ อัตราการแลกเปลี่ยนที่มีการเปลี่ยนแปลงได้อย่างค่อนข้างเสรีย่อมจะช่วยลดสภาพนั้นลงได้

ดังนั้นสำหรับประเทศกำลังพัฒนาที่มีแรงงานเหลือเฟือเพื่อจะทำการผลิตสินค้าเพื่อส่งออกโดยใช้แรงงานเป็นปัจจัยการผลิตส่วนใหญ่ (Labour-intensive industry) ซึ่งจะช่วยให้มีการจ้างงานเพิ่มขึ้นมาก และย่อมหมายถึงสัดส่วนของรายได้ประชาชาติจะตกไปสู่มือของแรงงานมากขึ้นและเนื่องจากแรงงานส่วนใหญ่เป็นผู้มีความยากจน ดังนั้นโดยทฤษฎีการใช้ EPI ย่อมจะช่วยให้การกระจายรายได้มีความเสมอภาคเพิ่มขึ้น [คำถามที่อาจเกิดได้ คือโครงสร้างของแรงงานในประเทศนั้นเป็นอย่างไร]

นักวิชาการบางท่านเห็นว่าการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมที่มีการแปรรูปหรือเป็นกิ่งอุตสาหกรรมหรือเป็นสินค้าอุตสาหกรรมเป็นสิ่งที่น่าสนับสนุน เนื่องจากการผลิตเพื่อส่งออกเหล่านั้นมักจะมีผลเชื่อมโยง (Linkage) ระหว่างภาคอุตสาหกรรมและภาคเกษตรกรรม และการสนับสนุนอุตสาหกรรมเบาจะเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดการใช้ขบวนการผลิตที่ใช้แรงงานค่อนข้างมาก และโดยไม่ต้องใช้ทักษะสูง ๆ ซึ่งย่อมก่อให้เกิดการจ้างงานมาก (Meier, G.M. 1976)

หากพิจารณาถึงนโยบายอุตสาหกรรมและผลกระทบต่อการใช้งานและการกระจายรายได้แล้วควรพิจารณาเชื่อมโยงถึงการค้าระหว่างประเทศด้วยเนื่องจากนโยบายอุตสาหกรรมที่ต่างกันนั้น แท้จริงแฝงอยู่ด้วยแนวคิดทางการค้าที่ต่างกันและการค้าระหว่างประเทศแต่ละรูปแบบนั้นย่อมให้ผลประโยชน์แก่ประเทศต่างกัน นักคิดบางท่านต้องการปิดประเทศไม่ต้องการค้าขายติดต่อกับประเทศอื่นเนื่องจากไม่เห็นว่าการค้าจะได้ประโยชน์มากกว่าที่ตนจะเสียประโยชน์ แต่บางท่านเห็นว่าการค้าเสรีเต็มที่จะให้ผลประโยชน์แก่ประเทศคู่ค้ามากที่สุด ซึ่งแนวคิดแรกอาจมาจากนักคิดจากประเทศที่มีประสบการณ์ถูกเอารัดเอาเปรียบจากประเทศอื่น เช่น นักคิดจากประเทศลาตินอเมริกา อาจเรียกได้ว่าเป็นนักคิดกลุ่ม Dependency Theory (เช่น Prebisch, Chichilinsky, Emmanuel) ส่วนนักคิดกลุ่มที่เห็นประโยชน์ของการค้าเช่น นักคิดจากกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมเดิม เช่น Adam Smith, David Ricardo ซึ่งเป็นกลุ่ม Classic School หรือแม้แต่กลุ่ม Neo-Classic

(เช่น Heckscher-Ohlin) หรือนักคิดกลุ่ม Vent-for-Surplus ที่เชื่อว่าการค้ามีประโยชน์ แต่ด้วยแนวคิดที่ต่างออกไป เช่น Hla-Myint ส่วนนักคิดรุ่นใหม่ ๆ ซึ่งไม่เชื่อว่าการค้าให้ประโยชน์แก่คู่ค้าเท่าเทียมกันเช่น A.K. Dutt

รูปแบบการค้าและการจ้างงาน

กลุ่มนักเศรษฐศาสตร์เก่า (Classic School) เช่น Ricardo พยายามอธิบายถึงรูปแบบทางการค้าเสรี เพื่อจะแสดงให้เห็นประโยชน์จากการค้าระหว่างประเทศ โดยเชื่อว่าการค้าระหว่างประเทศจะนำมาซึ่งประสิทธิภาพในการผลิตที่สูงขึ้นของแต่ละประเทศ นอกจากนั้นการเปิดประเทศเพื่อทำการค้ายังทำให้มีการใช้ทรัพยากรที่ว่างงาน (idle) ของแต่ละประเทศนั้นอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น อนึ่งผู้บริโภครจะได้ประโยชน์มากขึ้นกว่าการปิดประเทศ ดังนั้นสวัสดิการโดยรวมของประเทศจึงเพิ่มขึ้น ซึ่งความคิดของนักเศรษฐศาสตร์แก่นั้นเชื่อว่าแต่ละประเทศจะมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบและการเคลื่อนย้ายของปัจจัยการผลิต (ซึ่งสมมติให้มีแรงงานอย่างเดียว) ทำได้อย่างเสรีภายในประเทศ และสมมติให้มีการจ้างงานเต็มที่ และความได้เปรียบของแต่ละประเทศจะขึ้นกับต้นทุนในการผลิตของแต่ละประเทศ ผลสรุปคือการค้าเสรี แต่ละประเทศจะได้ประโยชน์จากการค้า เนื่องจากต่างผลิตตามความชำนาญเฉพาะของตนและแลกเปลี่ยนสินค้าที่ตนจะต้องผลิตด้วยต้นทุนที่สูงกว่าคู่ค้า แต่ข้อสรุปของทฤษฎีอาจไม่ตรงกับทางปฏิบัติ เนื่องจากข้อสมมติของทฤษฎีไม่ตรงกับทางปฏิบัติ นอกจากนั้นทฤษฎีของกลุ่ม Classic ไม่สนใจอธิบายเรื่องการจ้างงานเพราะเขาสมมติให้มีการจ้างงานเต็มที่อยู่แล้ว ซึ่งต่อมานักคิดฝ่าย Neo-Classic เอาทฤษฎีของ Classic มาขยายความให้สมจริงขึ้น ทฤษฎีการค้าของนักคิดกลุ่มนี้ที่มีชื่อเสียง คือ Heckscher-Ohlin (H-O) ซึ่งข้อสมมติหลักยังคงเป็นการค้าเสรี แต่ปัจจัยการผลิตเพิ่มมาอีก คือ มีทุนเพิ่มขึ้นจากข้อสมมติเดิมซึ่งมีปัจจัยเพียงแรงงาน และการค้าเกิดขึ้นได้ตราบที่ประเทศคู่ค้ามีปัจจัยการผลิตที่ต่างกัน [ปัจจุบันการเคลื่อนย้าย "แรงงาน" หรือปัจจัย อื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง "ทุน" ไปในประเทศต่าง ๆ ทำได้ค่อนข้างสะดวก เพราะความคิดฟุ้งฟิงของประเทศกำลังพัฒนามีมากขึ้น เช่น ประเทศไทยหวังพึ่งการลงทุนของต่างชาติมากขึ้นไป] และปัจจัยการผลิตยังคงเคลื่อนย้ายไปต่างประเทศไม่ได้ ดังนั้นแต่ละประเทศยังคงมีความชำนาญเฉพาะอย่างต่างกันไปตามทรัพยากรธรรมชาติที่ตนมี การค้าจึงดำเนินไปได้โดยผลประโยชน์ของแต่ละประเทศไม่ขัดกัน

นักเศรษฐศาสตร์หญิงอีกท่านคือ A.Krueger (1987) ขยายความแนวคิดของ H-O ออกไปให้มีหลาย ๆ ประเทศ มีสินค้าหลาย ๆ ชนิด แต่ได้ผลสรุปเหมือน H-O จากแนวความคิดดังกล่าวข้างต้นนี้ นักเศรษฐศาสตร์พัฒนาที่มีชื่อเสียงมากท่านหนึ่ง คือ A.Lewis เห็นว่าประเทศกำลัง

พัฒนาส่วนใหญ่มักจะมีแรงงานเหลือเพื่อ ดังนั้นประเทศเหล่านี้มักจะได้รับประโยชน์จากการค้ากับประเทศเหล่านี้ซึ่งสินค้าที่ผลิตโดยใช้แรงงานเป็นปัจจัยการผลิตจำนวนมาก (Labour intensive) ในขณะเดียวกันประเทศเหล่านี้ขาดแคลนสินค้าทุน ดังนั้นจึงไม่ควรผลิตสินค้าที่ต้องใช้ปัจจัยประเภทนี้ เนื่องจากจะไม่สามารถแข่งขันกับประเทศอื่นได้ ดังนั้นประเทศด้อยพัฒนาจึงควรผลิตสินค้าที่ใช้แรงงานเพื่อแลกเปลี่ยนกับสินค้าจากประเทศพัฒนาแล้ว การผลิตสินค้าในลักษณะดังกล่าวจะช่วยขยายโอกาสการจ้างงานด้วย ส่วนนโยบายการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าจะไม่ช่วยการจ้างงาน แต่กลับจะเพิ่มการว่างงาน

อย่างไรก็ตามมีผู้วิจารณ์แนวคิดของ H-O เช่น Steffan Linder (1961) เห็นว่าการค้าของสินค้าอุตสาหกรรมมักจะเกิดระหว่างประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติคล้ายกัน รวมทั้งการมีดีมานด์คล้ายกันและระดับรายได้ใกล้เคียงกัน ซึ่งไม่ตรงกับข้อสรุปของ H-O ความเห็นของ Linder คือการผลิตนั้นมิได้ผลิตเพื่อส่งออกเท่านั้น แต่ผลิตเพื่อตลาดภายในประเทศด้วย เนื่องจากการผลิตเพื่อส่งออกอย่างเดียวยังมีความเสี่ยงค่อนข้างมาก เพราะการควบคุมดีมานด์ในต่างประเทศไม่สามารถทำได้ ดังนั้นแต่ละประเทศไม่จำเป็นต้องผลิตสินค้าส่งออกในสิ่งที่ตนมีปัจจัยการผลิตมากและไม่จำเป็นว่าปริมาณการค้าระหว่างประเทศกำลังพัฒนาและประเทศพัฒนาแล้วจะมากกว่าการค้าระหว่างประเทศที่มีระดับการพัฒนาใกล้เคียงกัน

อย่างไรก็ตามทฤษฎีของ Staffan Linder ยังมีใช้การวิจารณ์ H-O ที่ตื้นๆ เนื่องจากละเอียดจุดของการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ เพราะหากประเทศหนึ่งผลิตสินค้าอุตสาหกรรมซึ่งใช้แรงงานมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับอีกประเทศ ข้อสรุปของ H-O ก็สามารถใช้ได้

แนวคิดด้านผลกระทบของการค้ากับการกระจายรายได้

นักคิดสำนัก Classic ในเรื่องการค้าระหว่างประเทศนั้น มักไม่สนใจในเรื่องการกระจายรายได้ เนื่องจากข้อสมมติที่ว่าปัจจัยการผลิตนั้นมีลักษณะเหมือนกัน (Homogeneous) และมีปัจจัยการผลิตประเภทเดียว คือแรงงาน ดังนั้นในที่สุดทุก ๆ คน จะได้รับผลตอบแทนแรงงานเท่ากัน หัวใจสำคัญของทฤษฎีการค้าของกลุ่ม Classic คือ ผลประโยชน์ที่ประเทศจะได้จากการค้า (gain from trade)

ส่วนนักเศรษฐศาสตร์ Neo-Classic บางท่านพัฒนาแนวคิดของ H-O โดยดูผลกระทบของการค้าระหว่างประเทศกับการกระจายรายได้ (Wolfgang F. Stolper, and Paul A. Samuelson, 1941) โดยศึกษาการกระจายรายได้ระหว่างปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ในแต่ละประเทศ และ

พบว่า การเปิดประเทศเพื่อทำการค้าเสรีนั้น ผลที่เกิดขึ้นในแต่ละประเทศ คือ ผลตอบแทนของผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตที่มีมากมายนั้น จะเพิ่มสูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตที่หายาก และปัจจัยที่มีมากมายจะมีการถูกนำมาใช้มากขึ้น ดังนั้น ในประเทศที่มีแรงงานมากจะได้ประโยชน์จากการส่งออกสินค้าที่ใช้แรงงานมาก และผลประโยชน์ดังกล่าวจะตกแก่แรงงานโดยตรง [จริงหรือไม่ในทางปฏิบัติ] นั่นคือ สัดส่วนของรายได้ของคนเหล่านี้ในรายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้นเมื่อมีการขยายการค้า ดังนั้น การค้าระหว่างประเทศจึงน่าจะมีส่วนสำคัญในการกระจายรายได้ โดยผ่านการจ้างงานสรุปได้ว่าการผลิตสินค้าเพื่อส่งออกส่งออกจะช่วยให้มีการกระจายรายได้ดีกว่าการผลิตอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้า

ในทางปฏิบัติ นั้น แนวความคิดดังกล่าวมีข้อผิดพลาดได้มาก เพราะบางครั้งแรงงานที่ต้องการจำนวนมากเป็นแรงงานที่มีฝีมือสูง (Skilled) ซึ่งประเทศกำลังพัฒนาขาดแคลนเป็นอย่างยิ่ง การเปิดประตูการค้าอาจทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันมากขึ้น

มีนักเศรษฐศาสตร์หลายท่านวิจารณ์เกี่ยวกับประโยชน์จากการค้าและนโยบายอุตสาหกรรมต่าง ๆ เช่น Paul Streeten (1973) ซึ่งว่ารูปแบบของการผลิตไม่ว่าจะโดยนโยบายเพื่อ ISI หรือ EPI อาจจะนำมาสู่ความไม่เท่าเทียมทางรายได้ทั้งสิ้น นโยบาย ISI นั้นอาจก่อให้เกิดการผูกขาดหรือการลดลงของการจ้างแรงงาน ส่วนการใช้ EPI นั้นอาจนำไปสู่สถานการณ์ที่ปัจจัยการผลิตที่ขาดแคลนได้ประโยชน์จากการเปิดประตูการค้ามากกว่าปัจจัยที่มีล้นเหลือ ดังนั้น ถ้ารัฐบาลไม่เข้าแทรกแซงแล้วจะทำให้บรรดาปัจจัยแรงงาน ซึ่งมีเหลือเฟือในประเทศกำลังพัฒนาเสียเปรียบ [แต่แทรกแซงแบบสิงคโปร์ แรงงานได้เปรียบหรือไม่] ดังนั้น ตามแนวคิดนี้จึงไม่เห็นว่าการค้าจะทำให้การกระจายรายได้ดีขึ้น

ส่วนนักคิดกลุ่มหัวเหนือ-หัวใต้ (North-South School) หรือกลุ่มเศรษฐศาสตร์พึ่งพิง (Dependency Theory) มีความเชื่อว่าการค้ามิได้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศกำลังพัฒนา ในการค้าขายกับประเทศที่มีระดับการพัฒนาสูงกว่า นักเศรษฐศาสตร์กลุ่มนี้ เช่น Prebisch (1950) Emmanuel (1972) Chichilinsky (1981) Dutt (1986)

นักเศรษฐศาสตร์กลุ่มนี้เห็นว่าการค้าขายกับประเทศที่มีระดับการพัฒนาที่ต่างกันนั้น แม้จะมีการค้าเสรี แต่ประเทศกำลังพัฒนาจะมีอัตราการแลกเปลี่ยน (Term of trade) ที่เสียเปรียบ เนื่องจากผลผลิตส่วนใหญ่ของประเทศเหล่านี้ยังเป็นสินค้าเกษตรอยู่มาก และดีมานด์ของสินค้า

เหล่านี้มีความยืดหยุ่นน้อย ดังนั้นการขยายการส่งออกจะไม่ช่วยเพิ่มรายได้ให้ประเทศ จึงอาจทำให้ผู้ผลิตมีการลดการผลิตลงซึ่งจะส่งผลให้ลดการจ้างงานลง

ส่วนความคิดของ Chichilinsky นั้น คือการค้าระหว่างประเทศที่มีแรงงานล้นเหลือกับประเทศพัฒนาแล้วจะทำให้เกิดผลเสียแก่ฝ่ายแรก เมื่อการค้ายังขยายตัว ประเทศกำลังพัฒนาจะเสียเปรียบในการแลกเปลี่ยน เพราะประเทศกลุ่มนี้จะขยายการผลิตสินค้าที่ผลิตโดยใช้แรงงานมาก ทำให้ราคาสินค้าลดลง ซึ่งจะนำมาสู่การลดลงของค่าจ้างในภาคการผลิตเพื่อการส่งออก ดังนั้นคนงานจะมีกำลังการซื้อลดลง

Dutt นำเอาความแตกต่างของระดับเทคโนโลยีเข้ามาอธิบายผลจากการค้าระหว่างประเทศที่มีระดับการพัฒนาที่ต่างกัน ประเทศที่พัฒนาแล้วจะผลิตสินค้าออกที่ต้องผ่านขบวนการผลิตหลายขั้นตอน (High degree of processing) ดังนั้นจึงจำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีขั้นสูง และเหตุนี้ก่อให้เกิดการพัฒนาเทคโนโลยีและทรัพยากรมนุษย์ในประเทศที่พัฒนาแล้ว ผลที่ตามมา คือ ประสิทธิภาพการผลิตที่สูงขึ้น ซึ่ง Dutt เรียกผลกระทบต่อนี้ว่า "Spin off effect" ในขณะที่เดียวกันประเทศกำลังพัฒนาจะมีสถานการณ์ตรงกันข้ามและผลกระทบดังกล่าวจึงไม่เกิดขึ้นอย่างเด่นชัด ดังนั้นประเทศยากจนจึงต้องประสบกับวงจรแห่งความเลวร้ายต่อไปเรื่อยๆ トラบาคิตยังยึดติดกับการค้าเสรีที่ตั้งอยู่บนความได้เปรียบ โดยเปรียบเทียบตามธรรมชาติดังนั้นการพัฒนาที่ไม่เท่าเทียมจึงไม่อาจยุติลง เราจะสร้างความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบขึ้นมาได้หรือไม่? ดังนั้นการหยุดค้าขายกับประเทศพัฒนาแล้ว และหันมาพัฒนาเทคโนโลยีเองอาจทำให้เกิดผลดีแก่ประเทศกำลังพัฒนามากกว่า

แต่นักคิดบางท่าน เช่น Singer และ Myint มิได้คิดว่าการค้าระหว่างประเทศที่มีระดับการพัฒนาต่างกันจะเป็นปัญหา สิ่งที่เขาเชื่อว่าเป็นปัญหาของการกระจายรายได้คือ ความบกพร่องของกลไกภายในประเทศที่ไม่อาจจัดสรรให้ประโยชน์จากการค้าระหว่างประเทศให้เหมาะสม ดังนั้นถ้าการค้าก่อให้เกิดการใช้ปัจจัยการผลิตที่ว่างงานอยู่ให้เกิดประโยชน์และทำให้ประสิทธิภาพการผลิตเพิ่มขึ้น ตลอดจนกระจายผลประโยชน์ให้เสมอภาคได้แล้ว การค้านั้นย่อมเป็นสิ่งที่น่าสนับสนุน

นอกจากทางทฤษฎีแล้วการศึกษาจากข้อมูลของประเทศต่างๆ ก็ให้เห็นผลกระทบที่ต่างกันไป นักคิดบางกลุ่ม เช่น Westphal และ Kim (1982) Mohammad Shariff (1981) Anne O. Krueger (1982) ทำการศึกษาสถานการณ์ใน เกาหลี อินเดีย และประเทศอื่นๆ อีก 10 ประเทศ ต่าง

ยอมรับว่าประเทศที่มีแรงงานมากทำการผลิตเพื่อส่งออกโดยใช้ปัจจัยแรงงาน ย่อมจะก่อให้เกิดการจ้างงานมาก แต่กลุ่มผู้มีความเห็นค้าน เช่น Weisskoff (1974) และ Stewart (1973) เห็นว่าการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าจะทำให้การจ้างแรงงานเพิ่มขึ้นกว่าการผลิตเพื่อส่งออก Weisskoff ศึกษากรณีของ เปรูโตริโก โดยใช้ Input-output เป็นเครื่องมือ อย่างไรก็ตามก็อาจเป็นเพราะประเทศดังกล่าวใช้แรงงานเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิต เพื่อทดแทนการนำเข้ามากกว่าใช้ในการผลิตเพื่อส่งออก ส่วน Stewart เห็นว่าการใช้ IS ดีกว่า EP เพราะนโยบายหลังจะใช้เทคโนโลยีมากกว่าแรงงาน เพราะส่วนมาก EP จะเป็นการเข้ามาตั้งโรงงานของชาวต่างชาติ หรือเป็นการย้ายฐานการผลิต

ส่วนด้านการกระจายรายได้นั้น การศึกษาจากข้อมูลประเทศต่าง ๆ นั้น นักเศรษฐศาสตร์หลายท่าน เช่น Adelman และ Robinson (1978) ศึกษากรณีของประเทศเกาหลี พบว่า EP ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ดีกว่า IS เพราะการผลิต EP มักทำในชนบท ซึ่งมีคนจนอยู่มากกว่าในเมือง ส่วน Kim และ Turrubiate (1984) ศึกษากรณี เม็กซิโก ได้ผลเช่นเดียวกันกับกรณีแรก คือ EP ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ดีกว่า IS แต่ Weisskoff (1974) De Melo และ Robinson (1980) พบว่า IS ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ที่เสมอภาคดีกว่า De Melo และ Robinson ศึกษากรณีโคลัมเบีย พบว่า EP จะทำให้การกระจายรายได้ลดลง เพราะการส่งออกสินค้าเกษตร ซึ่งก่อให้เกิดการเพิ่มราคาสินค้าเกษตรนั้นแทนที่จะให้ประโยชน์แก่คนยากจนกลับให้ประโยชน์แก่คนมั่งมีมากกว่า เพราะในระบบเศรษฐกิจที่มีการส่งออกสินค้าขั้นปฐมนั้น EP จะทำให้การกระจายรายได้ลดลง ราคาอาหารเพิ่มขึ้นเนื่องจาก EP ทำให้การผลิตพืชผลสำหรับภายในประเทศลดลง ขณะเดียวกันสำหรับประเทศที่ผลิตสินค้าอุตสาหกรรมเพื่อส่งออก แต่นำสินค้าประเภทอาหารเข้าประเทศ เช่น ประเทศไต้หวัน หรือเกาหลีนั้น การใช้นโยบาย EP ทำให้การกระจายรายได้ดีขึ้น แต่สภาพเช่นนี้ดำเนินไปได้เพราะทำให้ราคาอาหารถูกลงโดยเปรียบเทียบ [หากผลิตเองราคาจะแพงกว่า เพราะพื้นที่มีน้อย]